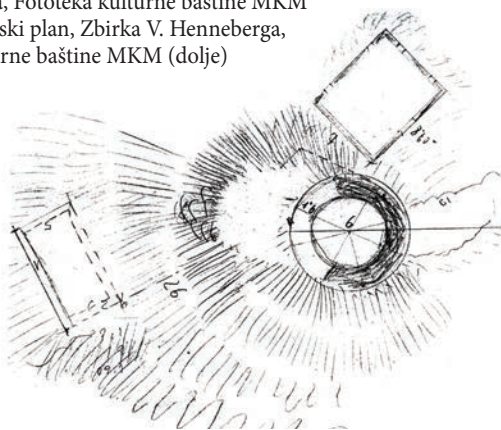

OTON, branič-kula 1924., Zbirka V. Henneberga, Fototeka kulturne baštine MKM (gore); situacijski plan, Zbirka V. Henneberga, Fototeka kulturne baštine MKM (dolje)

LIT.: E. Laszowski, *Hrvatske povijesne građevine*, Zagreb 1902; B. Nadilo, O utvrdama na ličkom području, *Građevinar*, 54(2002) 7; M. Kranjčević, *Fortifica u Otočcu*, Otočac 2013.

OTON,

renesansni kaštel u istoimenome naselju, 10 km sjeverozapadno od Knina. Sagrađen je na mjestu prapovijesne gradine. Iako nema podataka o njegovoj gradnji, vjerojatno je jedna u nizu protuosman. utvrda koje su se gradile diljem onodobne Kninske županije tijekom druge pol. XV. st. Pod

osman. vlast pao je oko 1522., kad su Osmanlije zaposjeli susjedni Knin. Daljnja povijest kaštela nije poznata. Stilizirani prikaz kaštela pod imenom *Hoton* nalazi se na zemljovidu sjeverne Dalmacije i Like Matea Pagana, nastalom oko 1522. Na njemu je prikazan kao manja utvrda s trima ugao-nim kulama, od kojih je jedna bila ulazna. Još je 1924. branič-kula bila dobro očuvana, no stradala je u borbama tijekom II. svj. rata. — Neznatni ostatci kaštela nalaze se na vrhu brda *Gradine*, koje se strmo uzdiže na sjev. rubu naselja Otona, zapadno od zaselka Sudari, oko 750 m istočno od željezničke pruge Knin–Gračac–Gospić. To je bila manja utvrda, dimenzija oko 22 m × 13 m, koja se sastojala od branič-kule i utvrđena dvorišta sa zgradama. Branič-kula leži u ist. dijelu kompleksa. To je bila masivno zidana dvokatna građevina kruznoga tlocrta, promjera gotovo 10 m, dok su joj zidovi od kamena lomljenca široki 1,8 m. Danas je očuvana u visini od 4 m. Ulaz u kulu vjerojatno se nalazio na prvom katu, a pristupalo mu se drvenim stubištem. Južno od kule ruševine su pravokutne, gotovo kvadratne građevine, dok su sjeverozapadno od nje vidljive ruševine zgrade dimenzija 7,2 m × 5,7 m.

LIT.: S. Zlatović, *Hrvatske starine u Kninu*, *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, 10(1888) 1; Isti, Topografske crtece o starohrvatskim županijama u Dalmaciji i starim gradovima na kopnu od Velebita do Neretve, *Starohrvatska prosvjeta*, 2(1896) 3; V. Henneberg, *Lički gradovi* (rukopis), Zagreb 1923.

OZALJ,

tvrdi grad i barokni dvorac u istoimenome gradu, 17 km sjeverozapadno od Karlovca. Prvi tragovi naseljenosti mogu se pratiti još od prapovijesti, kad su na njegovu položaju nositelji lendelske (*lengyelske*) kulture kasnoga neolitika potkraj IV. i poč. III. tisućljeća pr. Kr. sagradili utvrđeno naselje. Potkraj III. ili poč. IV. st. na tom je položaju sagrađena kasnoantička utvrda, koju stariji autori nazivaju *Azelija*. Stradala je u seobi Slavena i Avara potkraj VI. ili poč. VII. st. Na njezinim je ruševinama u IX. st. sagrađena nova utvrda. Potom je bila pod vlašću vladara savsko-dravskoga međurječja sve do druge pol. XIII. st., kad se kao njezini novi gospodari spominju knezovi Babonići. Za njihove vladavine Ozalj je temeljito pregrađen podizanjem romaničke branič-kule i kapele. U njihovu je posjedu bio do 1327., kad ga u kraljevsko ime zaposjeda ban Mikac Mihaljević. God. 1397. ug.-hrv. kralj Sigismund Luksemburgovac založio ga je Nikoli IV. Krčkomu (od 1430. nosi prezime Frankopan) i njegovoj majci grofici Ani Goričkoj, a 1449. pripao je ozaljskoj grani Frankopana, koja je njime vladala do prelaska u posjed Zrinskih 1577. Za Nikole VII. (1620–64) i Petra IV. Zrinskoga (1621–71) Ozalj postaje žarištem važne kulturne djelatnosti, poznate pod nazivom ozaljski književni ili kulturni krug. Nakon sloma Zrinsko-frankopanske urote 1671. stavljen je pod upravu Ugarske dvorske komore i Adama Zrinskoga, a 1691. otkupila ga je Austrijska dvorska komora. Pod njihovom je upravom bio do 1725., kad ga je komora prodala markizu Rajmondu Perlasu. Budući da je u međuvremenu stradao u požaru, između 1743. i 1753. njegov ga je sin Franjo obnovio i pretvorio u barokni dvorac. Od 1766. Ozalj je u posjedu obitelj Batthyány, koja ga je tijekom druge pol. XVIII. st. obnovila i znatno proširila. God.

1872. kupila ga je kneginja Viktorija Thurn und Taxis. Nakon završetka I. svj. rata vlasti Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca stavile su Ozalj pod privremenu državnu upravu, za koje dvorac počinje ozbiljno propadati. U nemoći da povрати svoje vlasništvo, njegov pravi vlasnik knez Albert Marie Lamoral Thurn und Taxis darovao ga je 1928. Družbi »Braća Hrvatskoga Zmaja«. Odmah po ulasku u posjed Ozlja pokrenuli su opsežnu obnovu kako bi spasili dvorac od daljnjega propadanja i dali mu novu ulogu. God. 1943. Ozalj su zaposjele i devastirale tal. okupacijske snage, a 1946. dvorac je nacionaliziran te je do raspada Jugoslavije poč. 1990-ih u njem bilo smješteno Narodno sveučilište Ozalj sa zavičajnim muzejom, knjižnicom i restoranom. Potkraj 1990-ih vraćen je Družbi »Braća Hrvatskoga Zmaja«, pod čijom se upravom obnavlja. – Ozalj se nalazi u jugozap. dijelu istoimenoga grada, na vrhu strme i visoke kamene stijene, koja se uzdiže neposredno uz desnu obalu rijeke Kupe. Svojom površinom zauzima ravnjak i vrhove padina kamene hridi, a pristupa mu se sa zapadne strane mostom preko duboka usjeka, koji ga odvaja od susjednih brježuljaka. Od zapada prema istoku pruža se u dužini od približno 115 m, a najveća mu je širina oko 54 m (bez Žitnice). Sastoji se od unutarnje izdužene višekutne utvrde pregrađene u barokni dvorac, te vanjske utvrde koje renesansni bedemi s okruglim polukulama opasuju u obliku izdužena i nepravilna ovala. Od nekadašnje srednjovjekovne utvrde najbolje je sačuvana glavna branič-kula, gotička dvorska kapela te kasnogotičko-renesansni palas zvan Žitnica.

LIT.: E. Laszowski, *Grad Ozalj i njegova okolina. Mjestopisne i povjesne crte*, Zagreb 1929; A. Pasinović, Varaždin i Ozalj: dva tipa naših gradova. *Arhitektura*, 25(1971) 109/110; B. Lučić, Ozaljski Stari grad i zaštita njegovih spomeničkih vrijednosti, *Kaj*, 9(1976) 9/11; Vajdić, Martin. Po drago me kraju. Ozaljsko područje, ibid.; T. Težak-Gregl, Prapovijesno nalazište Ozalj-Stari grad, *Opuscula archaeologica*, 17(1993); M. Kruhek, *Graditeljska baština karlovačkog Pokuplja*, Karlovac 1993; T. Težak-Gregl, L. Čučković, B. Stergar, *Ozalj od neolita do Frankopana* (katalog izložbe), Ozalj 1994; K. Juričić, *Stari grad Ozalj* (diplomski rad), Zagreb 1999; L. Čučković, Ozalj, u: *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*, Zagreb 2006; Obnova Starog grada u Ozlju u tijeku, *Zmajске vijesti*, 1(2007); Z. Horvat, Fortifikacijska djelatnost Bernardina Frankopana, *Modruški zbornik*, 3(2009); K. Regan: »Orlovo gnijezdo« obitelji Zrinski – plemićki grad Ozalj, *Susreti dviju kultura: obitelji Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti* (zbornik radova), Zagreb 2012; M. Papa, *Stari grad Ozalj* (diplomski rad), Zagreb 2017.

OZALJ, tvrđi grad, foto: I. Nobilo / CROPIX (desno); tlocrt; foto: D. Lovrić (lijevo)

